

3. Дук І. В. Роль державних банків в системах багатьох країн світу та Україні / Дук І. В. // Економічні науки. — Серія «Облік і фінанси». — Вип. 7 (25). — Ч. 4. — 2010. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/21.pdf

4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-пi (зі змін., та доп.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

5. Алексєєв А. Капітальні проблеми державних банків / Алексєєв А. // Дзеркало тижня. Україна. — 2011. — №7, 25 лютого // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/kapitalni_problemi_derzhavnih_bankiv-76293.html

6. Чмута І. М. Особливості функціонування державних банків у банківській системі України / Чмута І. М. // Проблеми економіки. — 2011. — №4. — С. 135—138.

7. Степаненко А.І. Управління банківською системою України у стратегії економічного зростання: монографія / А.І. Степаненко. — К.: УБС НБУ, 2010. — 319 с.

8. Усенко О. В. Діяльність державних банків в Україні: проблемні питання та шляхи їх вирішення / О. В. Усенко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fp/2010_1/2010_1_usenko.pdf

Статтю подано до редакції 10.10.2012 р.

УДК 339.97

О.В. Хоменко,
аспірант кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КИТАЮ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито особливості та етапи формування інноваційної моделі розвитку Китаю, проаналізовано сучасний стан інноваційного розвитку КНР через призму світових рейтингів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КНР, інноваційний розвиток, інноваційна модель, економічні реформи.

АННОТАЦИЯ. В статье раскрыты особенности и этапы формирования инновационной модели развития Китая, проанализировано современное состояние инновационного развития КНР через призму мировых рейтингов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: КНР, инновационное развитие, инновационная модель, экономические реформы.

SUMMARY. In article was disclosed features and stages of China's innovation development model, analyzed modern world status of China's innovation development through the lens of world rankings.

KEY WORDS: PRC, innovation development, innovation model, economic reform.

Постановка проблеми. В умовах переходу від постіндустріальної економіки до економіки знань перед країнами світу постає завдання забезпечити їх економічне зростання та конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Однією

із країн, яка забезпечила економічне зростання є Китай, уряд якого протягом 35 років шляхом реформування економічної політики будує «соціалізм з китайською специфікою» на основі відкритості та інноваційності економіки.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Становлення інноваційної політики Китаю в свої роботах розкрили такі західні та китайські експерти і вчені: Дж. Макгрегор [1], Ванг Ян [2], Пен Хеуе [3], Чжан Лін Гао [4] та ін. У дослідження проблеми інноваційного розвитку Китаю вклали свій внесок експерти міжнародних організацій і бізнес-шкіл: OECD, WEF, Boston Consulting Group, McKinsey, EBS.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останній 35 років Китайська Народна Республіка зробила значний прорив у соціально-економічному, інноваційному розвитку. Так, макроекономічні показники за період з 1978 по 2011 роки збільшилися у 23 рази (ВВП на душу населення в 1978 році складав 228 дол. США, у 2011 році — 5241 дол. США [5]).

Такий жвавий економічний розвиток забезпечений економічною політикою уряду КНР, яка зазнала значних реформ починаючи з 1978 року. Передумовами економічних реформ у Китаї стали такі події: стагнація після першого «Великого стрибка», «Культурна революція», смерть Мао Цзедуна.

Післявоєнні роки уряд Китаю почав політику відновлення економіки, так 1 жовтня 1949 року була проголошена Китайська Народна Республіка, прийнятий перший п'ятирічний план (1953—1957). Другий п'ятирічний план або «Великий стрибок» (1958—1963) носив соціально-економічний характер, головною метою перехід від аграрної економіки до індустріальної шляхом створення промислової бази (надавалася перевага важкій промисловості). Наслідками «Великого стрибка» є: колективізація та вилучення людей з сільського господарства в важку промисловість, що призвело до масштабного голоду; втрата комуністичною партією Китаю народного авторитету.

Кампанія «Культурна революція» (1965—1976) мала суто політичну спрямованість з метою відновлення довіри народу до комуністичної партії та політизації всіх верств. На початку «Культурної революції» був прийнятий 3-й п'ятирічний план, в якому були висунуті такі стратегічні галузі розвитку: сільське господарство, легка промисловість, важка промисловість. В 1971 році було оголошено основні напрями 4-го п'ятирічного плану, який передбачав щорічний приріст промислової продукції на 12,5 %, але четверта п'ятирічка була провалена із-за репресій та гонінь, які почалися у січні 1974 року на ґрунті політичної кампанії щодо критики Линь Бяо та Конфуція.

Отже, політична кампанія «Культурна революція» призвела до повної втрати управління економікою, що вплинуло на макроекономічні показники, так ВВП країни за три роки (1966—1968 рр.) знизився на 8 %. В 1976 році помер національний лідер — Мао Цзедун; його смерть призвела до децентралізації економічної політики. Таким чином, у період «Культурної революції» економіка країни досягла різкого падіння в 1967, 1968, 1974 та 1975 роках; зростала частка важкої промисловості до 49,1 %, сільське господарство знаходилося в стані занепаду, рівень життя катастрофічно знизився (середній рівень заробітної плати в період з 1966 по 1976 було скорочено на 4,9 % [8]).

Після закінчення «Культурної революції» почалася кампанія «західного великого стрибка», метою якою було різке збільшення темпів економічного зрос-

тання за рахунок міжнародного науково-технологічного обміну на комерційній основі, а саме закупівля ліцензій у Західному світі на сучасні технології переважно для важкої промисловості.

Таким чином, після невдалих кампаній і смерті Мао Цзедуна урядом Китаю було прийнято рішення про проведення політики реформування та будівництва соціалістичної ринкової економіки. Китайські економічні реформи можна розділити на три етапи: I етап (1978—1991) — підготовчий період до економічних реформ; II етап (1992—2002) — «будівництво соціалізму з китайською специфікою»; III етап (2003—до теперішнього часу) — формування інноваційної держави.

В ході економічних реформ змінювалося відношення до інноваційної складової розвитку держави, так з 1978 р. по 1985 р. при владі Ден Сяопіна була впроваджена нова наукова та технологічна політика, з 1985 р. по 1995 р. розвиток високотехнологічних галузей, з 1995 по сучасний час реформування інституційної складової управління інноваційною системою та створення інноваційної держави. Отже, розглянемо більш детально етапи формування інноваційної моделі Китаю.

В 1978 році урядом Китаю було прийнято «Восьмирічний план розвитку науки на 1978—1985 рр.», мета якого — докорінна зміна економічної системи шляхом проведення досліджень і розробок в сфері мікроелектроніки, створення нових поколінь ЕОМ, розвиток інформатики і генної інженерії, а також масштабні перетворення в сільському господарстві. На зміну цьому плану уряд КНР в 1985 році ухвалив «Державний план науково-технологічного розвитку на 1986—2000 рр.» (Програма 863), який був направлений на перетворення науково-технічного прогресу в найважливіший фактор розвитку виробництва, підвищення технологічного рівня традиційних галузей промисловості шляхом розвитку наукомістких технологій в пріоритетних секторах (біотехнології, інформатика, автоматизація, енергетика, космічна та лазерна техніка) [6].

В 1986 році в рамках «Державного плану науково-технологічного розвитку на 1986—2000 рр.» почала реалізовуватися Програма «Іскра», яка була орієнтована на розвиток сільського господарства з використанням новітніх технологій. Її основні досягнення впровадження нових технологій вирощування сільськогосподарських культур. Програма «Факел», відповідно до Державного плану, розпочала функціонувати в 1988 році та була направлена на розвиток національної науки і техніки та впровадження високих, новітніх технологій. Ця програма передбачала створення по всій території зон високотехнологічного розвитку. Урядом КНР в 1990 році був прийнятий «Державний план пріоритетного впровадження науково-технологічних досягнень», головною метою якого було створення сприятливого середовища для організованого та поступового впровадження передових технологій.

В 1995 році була розроблена та прийнята «Стратегія розвитку науки і техніки 1995—2000 рр.», цілями якої є соціально-економічний розвиток на основі освіти, науки і техніки; підвищення рівня освіти та примноження науково-технологічного потенціалу держави шляхом посилення фундаментальних досліджень, створення нової економічної системи науки і впровадження технологій — трьохрівневої моделі (1 — інноваційні наукові дослідження; 2 — впрова-

дження високих технологій; 3 — посилення фундаментальних досліджень). Так, загальний обсяг витрат на НДДКР у 2000 році зріс на 155 % порівняно з 1995 роком.

У рамках формування інноваційного суспільства в 1996 році була розроблена та впроваджена «Державна науково-технічна програма соціального розвитку 1996—2010 рр.». Вона була спрямована на підвищення якості життя і людського капіталу, сприяння науково-технічному прогресу в соціальній сфері: медичне та санітарне обслуговування, охорона здоров'я, навколишнього середовища.

Здійснення стратегії підйому науки і освіти, поглиблення реформування науково-технічної системи, прискорення підвищення міжнародної конкурентоспроможності галузей виробництва і якості життя шляхом забезпечення високотехнологічної бази промисловості, створення ряду нових зон розвитку високих технологій міжнародного рівня та консолідацію великих підприємств і науки в комплекси передбачав «Десятий державний план (2001-2005рр.)», який був прийнятий урядом КНР у 2000 році. Внаслідок реалізації цього плану обсяг фінансування НДДКР порівняно з 2001 роком у 2005 році збільшились на 135 % [7].

У 2006 році була розроблена та прийнята «Національна середньо — і довгострокова стратегія науково-технологічного розвитку (2006—2020 рр.)», яка передбачає перетворення Китаю в державу інноваційного типу, тобто сприяння соціально-економічному зростанню шляхом розвитку науки і техніки; посилення синтезу базових досліджень і вивчення передових технологій, що сприятиме досягненню таких науково-технічних результатів, які б були значимі у світовому масштабі. Згідно зі Стратегією до 2020 року Китай повинен підвищити частку у ВВП на науку з 1,34 % до 2,5 %, збільшити частку технологічної продукції у ВВП до 60 %, знизити залежність від іноземних технологій до 30 %. Китай досягне таких результатів, використовуючи чотири групи інструментів:

1. податкові пільги (прискорена амортизацію інвестицій у НДДКР і вивільнення від сплати податків на прибуток від венчурних інвестицій);
2. збільшення державних інвестицій у 17 регіонів країни, де розвивається співпраця державних дослідницьких інститутів і підприємств;
3. державні закупівлі, які стимулюють використання власних національних технологій;
4. співпраця з глобальними ТНК щодо спільного використання новітніх проривних технологій.

В умовах фінансової кризи уряд КНР прийняв «Антикризову програму 2008—2010 рр.», що направлена на стимулювання внутрішнього попиту шляхом нарощення державних інвестицій на НДДКР. Отже, витрати на НДДКР зросли на 11 %. У 2010 році було ухвалено «Дванадцятую центральна п'ятирічну програму національного соціально-економічного розвитку (2011—2015)»: цілями є збалансування інвестицій, торгівлі та споживання; переорієнтація на внутрішнє споживання; скорочення безробіття; збільшення експорту високотехнологічної продукції. Програма здійснюватиметься шляхом трьох ініціатив: відхід від промислової моделі, підвищення заробітних плат, перехід від економіки збережень до «економіки витрат».

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження етапів становлення інноваційної моделі розвитку Китаю дозволило нам зробити такі ви-

сновки: інноваційний розвиток Китаю ще з середини 70-х років ХХ ст. дав змогу в умовах сучасної фінансово-економічної кризи, коли всі країни світу скорочували витрати на НДДКР, у цій державі збільшити обсяги фінансування НДДКР до 1,58 % ВВП у 2008 році, а в 2010 — до 1,76 % ВВП, а як наслідок, зростання високотехнологічного експорту на 35 %, у США — на 14 %, а в Японії скоротився на 0,7 %. У 2012 році Китай за даними Світового Банку посідає друге місце за розміром економіки, обійшовши Японію, Німеччину (3-є, 4-е місце) та поступаючись лише Сполученим Штатам Америки [8].

За Глобальним інноваційним індексом 2012, що розробляється експертами INSEAD, КНР посідає 34 місце, але в 2011 році посідав 29 позицію, що пов'язано з посиленням урядової антикризової інноваційної політики [9]. Відповідно до ранжування Всесвітнього економічного форуму Китай знаходиться на стадії ефективності та посідає 29 місце за Глобальним індексом конкурентоспроможності 2012 (базові вимоги — 31 місце, посилювачі ефективності — 30, інновації — 34) [10]. За Індексом інноваційної спроможності (Innovation Capacity Index) Європейської бізнес школи Китай у 2011 році займав 64 місце, а в 2010 — 65 [11]. Отже, таких позицій у рейтингах Китаю вдалося досягти завдяки високотехнологічному експорту, який щорічно збільшується на 11,49 %, та в 2011 році склав 452,7 млрд дол. США.

Таким чином, Китайська Народна Республіка поступово, шляхом реформування, переходить від низькотехнологічної моделі економіки до моделі високотехнологічної. Так, за останні 10 років середньорічні темпи зростання інвестицій у НДДКР у Китаї склали 21 %, а в США — 4 %. Загальні витрати на дослідження і розробки в Китаї в 2011 році досягли 26 % від рівня США.

Література

1. *J. McGregor* China's Drive for «Indigenous Innovation» — A Web of Industrial Policies (2010) // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.uschamber.com/reports/chinas-drive-indigenous-innovation-web-industrial-policies>
2. *Wang Yan* China's National innovation system and innovation policy (2009) // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nis.apctt.org/PDF/CSNWorkshop_Report_P2S2_Wang.pdf
3. *Peng Heyue* China's Indigenous Innovation Policy and its Effect on Foreign Intellectual Property Rights Holders // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.chinalawinsight.com/2010/09/articles/english/chinas-indigenous-innovation-policy-and-its-effect-on-foreign-intellectual-property-rights-holders/>
4. RESULTS OF THE 2011 UIS PILOT DATA COLLECTION OF INNOVATION STATISTICS // [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.uis.unesco.org/ScienceTechnology/Documents/Innovation-statistics-en%20\(2\).pdf](http://www.uis.unesco.org/ScienceTechnology/Documents/Innovation-statistics-en%20(2).pdf)
5. UNCTADSTAT // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>
6. National High-tech R&D Program (863 Program) // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.most.gov.cn/eng/programmes1/index.htm>
7. Mega-projects of Science Research for the 10th Five-Year Plan // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.most.gov.cn/eng/programmes1/200610/t20061008_36198.htm
8. The World Bank: World Development Indicators, 2012. Gross Domestic Product // [Електронний ресурс] Режим доступу: 2011. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
9. Global Innovation Index 2012 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/fullreport/index.html>

10. Global Competitiveness Index 2012 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

11. Innovation Capacity Index 2011 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.innovationfordevelopmentreport.org/papers/ICRankings2010_11.pdf

Статтю подано до редакції 24.10.2012 р.

УДК 339.166.82

О.В. Чеберяк, аспірант,
асистент кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

АНОТАЦІЯ. У статті схарактеризовано специфіку функціонування глобального продовольчого ринку, виокремлюються його особливості та тенденції. Особливу увагу звернено на дисбаланс глобального попиту та глобальної пропозиції, проаналізовано причини стрімкого зростання глобальних цін на продовольство.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобальний продовольчий ринок, асиметрія, продовольство, глобальний попит, глобальна пропозиція, глобальна ціна, еластичність попиту, спеціалізація, біопаливо.

АННОТАЦИЯ. В статье дается характеристика специфики функционирования глобального продовольственного рынка. Особое внимание обращено на дисбаланс глобального спроса и глобального предложения, проанализированы причины стремительного роста глобальных цен на продовольствие.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: глобальный продовольственный рынок, асимметрия, продовольствие, глобальный спрос, глобальное предложение, глобальная цена, эластичность спроса, специализация, биотопливо.

SUMMARY. This article describes the specifics of functioning of the global foodmarket. Particular attention is drawn to the imbalance in global demand and global supply, the causes of the rapid growth in global food prices are analyzed.

KEY WORDS: global food market, asymmetry, food, global demand, global supply, global price, elasticity of demand, specialization, biofuels.

У XXI столітті економіка будь-якої країни не є самодостатньою системою, яка може існувати відособлено від всього світу, оскільки є невід'ємною складовою глобальної економіки. Глобалізаційні процеси не оминули й ринок продуктів харчування. З транснаціоналізацією виробничих відносин і товарообмінних процесів утворився глобальний продовольчий ринок, який функціонує під впливом глобального попиту та глобальної пропозиції на продовольство, формуючи глобальну ціну. Становлення глобальної економіки як цілісного механізму для одних країн несе певні переваги, а для інших — дестабілізацію їх економічного стану. Це залежить від етапу соціально-економічного розвитку країни, наявності чи відсутності факторів виробництва, орієнтації політики держави, залучення до міжнародного поділу праці та інших сприятливих або стримуючих чинників. Метою